

12. Концепция совершенствования общих положений обязательственного права России, утвержденная Советом при Президенте Российской Федерации по кодификации и совершенствованию гражданского законодательства. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.privlaw.ru/index.php?section_id=24
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань державних закупівель: Закон України від 8 липня 2011 року № 3681-VI // Голос України. – 2011. – № 142.
14. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01 червня 2010 № 2289-VI // Відомості Верховної Ради України – 2010. – № 33. – Ст. 471.
15. Пугинский Б. И. Коммерческое право России. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Зерцало, 2005. — 316 с.
16. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18. – Ст. 144.
17. Рамкова угода між Урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією від 17 вересня 2009 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 96. – Ст. 3431.
18. Рамкова угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Азербайджанської Республіки щодо співробітництва у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях від 09.04.2009 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 94. – Ст. 324.
19. Рамкова угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Індонезія про співробітництво у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях від 06.11.2008 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 35. – Ст. 1478.

УДК 3.086

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

М.Р. Аветисян, А.Є. Краковська

Резюме. Робота присвячена аналізу законодавства в сфері дисциплінарної відповідальності працівників прокуратури України. Проаналізоване поняття, принципи, підстави дисциплінарної відповідальності. Автор зосереджує свою увагу на відповідності Конституції України Дисциплінарного статуту прокуратури України. Робиться висновок, що останній суперечить нормам конституції. Запропоновано вирішення цієї проблеми шляхом внесення змін до закону України «Про прокуратуру». Методологічними засадами даного дослідження є сукупність методів наукового пізнання, до яких відносяться загальнонаукові методи: діалектичний, структурний, функціональний, системний та приватно-наукові: формально-правовий, порівняльного правознавства.

Ключові слова: службова дисципліна, відповідальність, дисциплінарний статут, працівники прокуратури, дисциплінарна відповідальність.

Проблема теоретичного обґрунтування дисциплінарної відповідальності робітників органів прокуратури - одне з найскладніших питань, що стоїть сьогодні перед правознавцями та є предметом дискусій у наукових колах. Дослідження зазначеного питання надзвичайно важливе, адже у доктрині адміністративного права воно може сприяти зменшенню кількості існуючих протиріч, а також неоднозначних рішень, що приймаються в правозастосовчій діяльності.

Проблемні аспекти правового регулювання порядку застосування дисциплінарної відповідальності працівників органів прокуратури України вимагають всебічного дослідження. Зокрема, слід терміново вирішити проблему невідповідності Дисциплінарного статуту прокуратури України Конституції України, адже недосконалість нормативно-правових актів призводить до помилок, і як наслідок до дезорганізації в роботі з кадрами, що значною мірою впливає на ефективність діяльності прокуратури в цілому. Це обумовлює вибір теми та обґрунтовує її актуальність.

Саме працівники органів прокуратури, як виконавці завдань держави, повинні забезпечити верховенство права, дотримання прав і свобод людини та громадянина, при цьому не повинні порушувати чинне законодавство та належним чином виконувати свої службові обов'язки.

Дисциплінарна відповідальність працівників органів прокуратури є одним (хоча і не основоположним) із засобів реалізації та забезпечення їх дисципліни, а також вихідною складовою внутрішньовідомчого нагляду і контролю за поведінкою суб'єктів із статусом державних службовців.

Однак, вивченню та аналізу питання щодо дисциплінарної відповідальності працівників органів прокуратури присвячено досить невелика кількість статей та наукових публікацій. Ця проблема розкрита в роботах таких вчених-адміністративістів, як: М.Ю. Івчук, А.С. Курись, О.В. Толочко, С.О. Марченкова, М.Д. Лук'янець, В. Ф. Опришко. Зазначені науковці детально не аналізують дисциплінарну відповідальності працівників прокуратури, адже висвітлюють зазначену проблему лише в контексті юридичної відповідальності.

Цілями цієї статті є дослідження сучасного стану законодавства про дисциплінарну відповідальність працівників органів прокуратури, пошук шляхів його вдосконалення та формування ідей і способів щодо подолання існуючих проблем.

Як відомо, діяльність органів прокуратури в Україні спрямована на зміцнення правопорядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань на закріплені Конституцією України незалежність держави, суспільний і державний лад, політичну та економічну систему, права національних груп і територіальних утворень; гарантовані Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-

економічні, політичні, особисті права і свободи людини і громадянина; основи демократичного устрою державної влади, правовий статус місцевих рад народних депутатів, органів територіального громадського самоврядування.

У державному механізмі України прокуратура здійснює покладені на неї Конституцією та законами України функції у взаємодії з іншими органами державної влади, чим забезпечує стабільність державного ладу.

Термін «прокуратура» (від лат. *procurator* – піклуюсь, керую) означає державний орган, що здійснює нагляд за точним виконанням законів, законності й для притягнення до суду правопорушника [1].

В.В. Копейчиков та А.М. Колодій зазначають, що прокуратура – це «самостійний централізований орган державної влади, що діє в системі правоохоронних органів держави й забезпечує права і свободи людини, а також державну безпеку. Прокуратура не підпорядковується виконавчій або судовій владі, її діяльність є елементом системи стримувань і противаг між гілками влади» [2, с. 701-702].

В.Ф. Опришко також вважає, що прокуратура – єдина централізована система державних органів, які від імені України здійснюють нагляд за точним виконанням та єдиним застосуванням законів через своєчасне виявлення правопорушень, вжиття заходів щодо їх усунення і притягнення винних до відповідальності [3, с.258].

Провідною категорією для прокурора, як для державної посадової особи, є «обов'язок», який вживається у двох значеннях: 1) те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства або виходячи з власного сумління; повинність, обов'язку; 2) певний обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності та ін., що визначаються відповідним званням, посадою, родинним станом тощо. В разі порушення своїх обов'язків прокурор повинен претерпіти дисциплінарну відповідальність [4, с. 596].

У науковій літературі дисциплінарна відповідальність визначається як одна із основоположних категорій, що займає важливе місце в механізмі правового регулювання суспільних відносин. У словнику юридичних термінів зазначено, що дисциплінарна відповідальність – це закріплений в законодавстві і забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належали [5 с.82].

В своїй науковій праці Д.М. Лук'янець вказує, що дисциплінарна відповідальність – це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння особи, що проявляються в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків і виражена в застосуванні до особи, яка вчинила такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру. Він розглядає дві складові дисциплінарної відповідальності: юридичну та фактичну [6, с. 3].

Зокрема, автор зазначає, що юридична сторона відповідальності — це зафіксовані з різним ступенем деталізації в нормах юридичні обов'язки правопорушника претерпіти негативні наслідки, а фактична сторона дисциплінарної відповідальності полягає в застосуванні до осіб, які вчинили правопорушення певних засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення організаційного або іншого характеру.

У зв'язку з вищевикладеним, дисциплінарна відповідальність працівників прокуратури – це встановлений державою примусовий захід (покарання) за недотримання встановлених законом заборон, невиконання або неналежне виконання встановлених законом обов'язків, порушення правил субординації, що застосовується до працівників прокуратури, а також їх обов'язок претерпіти відповідні негативні наслідки, що визначені чинним законодавством.

Будь-який вид відповідальності має свої визначальні принципи та ознаки. Так само і дисциплінарна відповідальність в органах прокуратури України характеризується специфічними, притаманними для неї принципами та ознаками. Так, до основних принципів юридичної відповідальності працівників органів прокуратури України відносяться:

- 1) принцип законності;
- 2) принцип обґрунтованості;
- 3) принцип доцільності;
- 4) принцип невідворотності;
- 5) принцип своєчасності;
- 6) принцип безумовної справедливості.

Інститутові дисциплінарної відповідальності працівників прокуратури притаманні такі особливості:

- а) широке коло підстав відповідальності;
- б) наявність таких підстав відповідальності, які застосовуються тільки до працівників прокуратури;
- в) підвищений рівень їх відповідальності щодо тих її видів, які поширюються також на громадян;
- г) наявність складу протиправних дій, які прямо пов'язані з наділенням суб'єкта юридичної відповідальності державно-владних повноважень;
- д) розглядається як результат правопорушення;
- е) вона є результатом державного примусу і містить підсумкову правову оцінку діяння з боку держави – державний осуд правопорушника;
- є) спричиняє за собою настання несприятливих наслідків для правопорушника, передбачених санкцією правової норми;
- ж) завжди реалізується у встановленій законом процесуальній формі.

Щоб з'ясувати сутність та роль дисциплінарної відповідальності в органах прокуратури України, необхідно з'ясувати її ціль та проаналізувати функції і види. Дисциплінарна відповідальність як реалізація примусових заходів є засобом самозахисту держави від шкоди, заподіяної порушенням тих, що діють в державі правил. За допомогою заходів дисциплінарної відповідальності досягаються цілі покарання правопорушника, попередження самих правопорушень, а також відновлення порушеної соціальної справедливості. Названі цілі дозволяють говорити про каральну, превентивну і правопоновлювальну функції дисциплінарної відповідальності працівників органів прокуратури.

Підсумковою метою застосування всіх заходів дисциплінарної відповідальності є дотримання встановленого правопорядку, захист порушених прав і свобод громадян та інших осіб забезпечення правомірної поведінки всіх учасників суспільних відносин. Для ефективного досягнення вказаних цілей практика застосування заходів дисциплінарної відповідальності повинна чітко слідувати виробленими законодавством вказівками [7, с. 398].

Як відомо, правовою базою дисциплінарної відповідальності прокурорів, окрім Кодексу законів про працю є:

а) Закон України «Про прокуратуру», де в ч. 3 ст. 48 „Заохочення та відповідальність прокурорів і слідчих” записано, що за порушення закону, неналежне виконання службових обов'язків чи вчинення ганебного вчинку прокурори і слідчі несуть відповідальність згідно з Дисциплінарним статутом прокуратури України, який затверджується Верховною Радою України [8];

б) власне сам Дисциплінарний статут прокуратури України, що регулює, як це зазначено в ст. 3, питання порядку заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурорсько-слідчих працівників, а також працівників навчальних, наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини [9].

Відповідно до зазначеного Статуту дисциплінарні стягнення щодо прокурорсько-слідчих працівників, а також працівників навчальних, наукових та інших установ прокуратури застосовуються за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків або за проступок, який порочить його як працівника прокуратури.

Винесення виправдувального вироку, повернення кримінальної справи для додаткового розслідування, скасування запобіжного заходу та інших процесуальних рішень тягне за собою дисциплінарну відповідальність прокурорів і слідчих, якщо ними в процесі слідства були допущені недбалість або несумлінність.

Згідно зі ст. 9 цього ж Статуту до працівників прокуратури застосовуються такі види дисциплінарних стягнень:

- 1) догана;
- 2) пониження в класному чині;
- 3) пониження в посаді;
- 4) позбавлення нагрудного знака «Почесний працівник прокуратури України»;
- 5) звільнення;
- 6) звільнення з позбавленням класного чину.

У разі вчинення працівником діяння, не сумісного з перебуванням на роботі в органах прокуратури, його звільнення провадиться незалежно від часу вчинення проступку. За один і той же проступок може бути накладено тільки одне дисциплінарне стягнення.

Про накладення дисциплінарного стягнення видається наказ прокурора, який оголошується працівнику під розписку. Копія наказу додається до особової справи. З наказом можуть бути ознайомлені працівники відповідної прокуратури. Накази Генерального прокурора України, в необхідних випадках, доводяться до відома особового складу органів прокуратури України.

Дисциплінарне стягнення застосовується протягом одного місяця з дня виявлення проступку, не рахуючи часу службової перевірки, тимчасової непрацездатності працівника та перебування його у відпустці, але не пізніше одного року з дня вчинення проступку. Строк проведення службової перевірки не може перевищувати двох місяців.

Наказ про притягнення до дисциплінарної відповідальності може бути оскаржено працівником Генеральному прокурору України в місячний строк з дня ознайомлення з наказом.

Взагалі, дисциплінарне стягнення має відповідати ступеню вини та тяжкості проступку. Прокурор, який вирішує питання про накладення стягнення, повинен особисто з'ясувати обставини проступку та одержати письмове пояснення від особи, яка його вчинила. В разі необхідності може бути призначено службову перевірку.

Аналіз Дисциплінарного статуту прокуратури України дає змогу дійти висновку, що цей нормативний акт з багатьма параметрами не відповідає сучасному стану розвитку прокуратури та суперечить Конституції України. Існує точка зору судді Конституційного Суду України В.Д. Вознюка, який зазначив, що згідно з пунктом 14 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються, зокрема, організація і діяльність прокуратури [10]. У статті 123 Конституції України також зазначено, що організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначаються законом [11].

З цих конституційних норм, на думку автора, випливає, що зазначені у Статуті положення повинні бути предметом нормативного регулювання у формі закону, оскільки дисциплінарна відповідальність є складовою організацій і діяльності прокуратури України. Більше того, діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них, як зазначено у пункті 22 частини першої статті 92 Конституції України також визначаються виключно законами України.

Враховуючи вищевикладене, Статут є неналежним нормативно-правовим актом щодо визначення порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників прокуратури.

Порядок і міра дисциплінарної відповідальності працівників прокуратури повинні регулюватися виключно законами України.

У зв'язку з вищевикладеним пропонується внести відповідні зміни і доповнення до закону України «Про прокуратуру». Якщо більш детально розглянути внесену пропозицію, слід зазначити, що норми, які регулюють підстави та порядок дисциплінарного провадження відносно прокурорів, необхідно розмістити в окремому розділі закону України «Про прокуратуру». Можна передбачити цей розділ під назвою «Дисциплінарна відповідальність» і включити до нього норми, які містяться у Дисциплінарному статуті прокуратури України, а саме: застосування дисциплінарних стягнень, види дисциплінарних стягнень, застосування дисциплінарних стягнень різними суб'єктами з владними повноваженнями, відповідність дисциплінарної відповідальності ступеню і тяжкості скоєного, строки застосування дисциплінарного стягнення, оголошення інформації про накладання дисциплінарного стягнення, оскарження рішення про дисциплінарне стягнення, прийняття рішення про скасування дисциплінарного стягнення, зняття дисциплінарного стягнення, контроль за обґрунтованістю і законністю дисциплінарних стягнень.

Такі зміни і доповнення відповідатимуть вимогам законодавчої техніки та повністю узгодяться із положенням п. 14 ч. 1 ст. 92, ст. 123 Конституції України, згідно з якими виключно законами визначаються організація і діяльність прокуратури.

Запропоновані зміни і доповнення до закону України «Про прокуратуру» дадуть можливість вирішити проблему невідповідності Дисциплінарного статуту прокуратури України Конституції України. Ця потреба є нагальною, адже така недосконалість Дисциплінарного статуту може призвести до спірної правозастосовчої діяльності та знизити ефективність діяльності прокуратури України.

Таким чином, повинен існувати належний законодавчий акт, який чітко визначить порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників прокуратури України.

Література

1. Словник термінів. Електронний ресурс: [http://tlumach.com.ua/slovnyk_inshomovnyk_sliv/page/prokuratura.13964].
2. Правознавство: Підручник / За ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. — К: Юрінком Інтер, 2004. — 752 с.
3. Правознавство: підручник / [В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.]; за заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. — К.: КНЕУ, 2003. — 767 с.
4. Марченкова С.О. Обов'язки прокурора: адміністративно-правові аспекти / С.О. Марченкова // Форум права. — 2011. — № 2. — С. 596–602.
5. Словник юридичних термінів: навч. посіб. / уклад. В. П. Марчук. — К.: МАУП, 2003. — 128 с.
6. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: монографія / Д. М. Лук'янець. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. — 220 с.
7. Івчук М.Ю. Юридична відповідальність працівників прокуратури України / М.Ю. Івчук // Форум права. — 2010. — № 4. — С. 397–401.
8. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 53. — Ст. 793.
9. Про затвердження Дисциплінарного статуту прокуратури України: Постанова Верховної Ради України від 06.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 4. — Ст. 15.
10. Справа про Дисциплінарний статут прокуратури: Рішення Конституційного Суду України від 22.06.2004 № 13-рп/2004 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 26. — Ст. 17.
11. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

УДК 247.4/5

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ КРЕДИТНИХ ДОГОВОРІВ

Р.І. Алієва, С.І. Лазько

Резюме. В умовах ринкової економіки для успішної роботи учасників підприємницької діяльності особливого значення набувають засоби забезпечення виконання зобов'язань.

Переважає більшість відносин, що виникають у майновому обороті, регулюються договорами, однак не всі договори виконуються належним чином. Сам по собі договір не забезпечує кредиторі повного і своєчасного виконання зобов'язань боржником. З метою надання сторонам за договором гарантій виконання його умов закон передбачає можливість укладення суб'єктами додаткової угоди про забезпечення основного зобов'язання.

Створення ефективних способів забезпечення виконання зобов'язань обов'язково призведе до збільшення приватних іноземних інвестицій в нашу країну. Зміна імперативних норм про способи забезпечення могла б знизити або усунути ризик негативних наслідків застосування вітчизняного законодавства до забезпечувальних договорів за участю іноземного